

Отже, здійснивши класифікацію причин та умов, доцільно зазначити, що на їх основі формуються реальні прогнози та ефективні заходи обмеження злочинності й запобігання конкретним злочинам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Курс кримінології: Загальна частина: Підручник: У 2 кн. / О.М. Джужа, П.П. Михайленко, О.Г. Кулик та ін.; За заг. ред. О.М. Джужа. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.
2. Кримінологія: Навч. посіб. / О.М. Джужа, Ю.Ф. Іванов – К.: Вид. ПАЛИВОДА . – 2006. – 264

Кирилюк А.В.,

доцент кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх
справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ЗВ'ЯЗКУ КРИМІНОЛОГІЇ З ПРАВОВИМИ ГАЛУЗЯМИ

Як будь яка наука кримінологія виступає як форма людських знань, як складова частина духовної культури суспільства, як особлива сфера цілеспрямованої людської діяльності, що визначає систему понять про явища і процеси, закони і закономірності кримінальної дійсності і має на меті: дослідження на основі загальних та спеціальних методів пізнання, передбачення і перетворення цієї дійсності в інтересах суспільства.

Поняття кримінології як «науки» застосовується на позначенні всієї системи перевірених кримінологічною теорією і практикою знань, які є загальним продуктом розвитку цієї суспільної діяльності. Саме на їх основі складається механізм наукової політики, що активно й цілеспрямовано впливає на розвиток кримінології як спеціалізованої галузі, яка має комплексний підхід до вивчення кримінологічних проблем, що включає синтетичне пізнання всіх її численних аспектів, який знайшов свій чіткий вихід у розвитку наукознавства.

В широкому розумінні – сукупність синхронізованих та взаємопов'язаних різних якісних змін у більшості підсистем кримінології, що зумовлені як її переходом до пізнання якісно нових суттєвих рівнів кримінальної реальності, так і зростанням соціальних вимог до неї передбачає впровадження новацій у сфері теоретизації діалектизації, тобто перетворення цієї науки на безпосередню продуктивну силу.

У вузькому розумінні – розвиток кримінології характеризується певною перервністю та якісною новизною, пов'язаною з глибокими змінами у відповідних підсистемах цієї науки. В цьому значенні розуміються більш локальні зміни в окремих наукових напрямках, навчальних дисциплінах кримінології, які знаходять відображення в удосконаленні або в заміні кримінологічних теорій, у радикальних перетвореннях способів бачення і моделей реальності, в прийнятті нових критеріїв ототожнення й розрізнення пізнавальних об'єктів та аналізуються як певні перебудови відповідних цим системам (підсистемам) парадигм. Парадигма (грец. – означає приклад, взірець) [1], в кримінології може розглядатися в якості характеристики примату ідей, що пояснюють суб'єктивні і об'єктивні фактори, які продукують і стримують злочинність, у співвідношенні з конструктивним принципом організації і реалізації механізму впливу на кримінальні явища і процеси, що виражає ціннісно-нормативно оцінку різних аспектів кримінологічної діяльності, враховуючи наявні наукові традиції і фіксує моменти безперервності і наслідування у її розвитку, у тому числі відповідних підсистемних кримінології, її теорії, способах вирішення проблем і задач, а також оцінки на істинність.

Спираючись на визначення кримінології як юридичної науки, що вивчає закономірності виникнення, розвитку і функціонування способу впливу держави і права у галузі забезпечення охорони і захисту спеціальних цінностей і суспільних відносин від злочинних посягань, цілі і задачі якої знаходяться в зоні тяжіння усіх галузей кримінальної юстиції, можна констатувати, що кримінологію можна віднести, на наш

погляд, до комплексного міжгалузевого утворення (різновиду) юридичної науки.

Це визначення не протирічить поняттю юридичної науки, наданому у словнику юридичних термінів і понять щодо міжгалузевості кримінології в системі юридичної науки, її онтологічної, політичної, евристичної, прогностичної, практично-організаційної та методологічної функцій [2].

Таким чином, автором вважається за доцільне звернути увагу на окремі інтегративні кримінології та права аспекти: а) кримінологізації правових норм (як опосередкованого впливу кримінології на окремі галузі права); б) юридизації кримінологічних ідей та концептуальних положень в окремих галузях права, що займаються проблемами злочинності

Такий підхід, на нашу думку, міг би забезпечити конструктивний вибір гіпотез (описової, пояснювальної та прогностичної) під час визначення формули щодо переведення вихідних теоретичних положень та визначень кримінології на мову законодавчих (нормативно-правових) регламентацій. А також в площину операціональних, у тому числі правозастосовних юридичних процедур кримінологічної практики стосовно ключових позицій і законних параметрів запобіжного впливу у відповідних сферах антикримінальної діяльності.

Отже, кримінологізація правових норм як своєрідний процес кореспондування кримінологічних ідей шляхом накопичення кількісних та якісних показників про злочинність, її тенденції та значущих кримінологічних критеріїв небезпечності певних діянь, а також конкретних способів юридичної техніки в системі правових координат, надає закон отворами фактичні знання та пропозиції щодо вирішення кримінологічної ситуації (шляхом конструювання і застосування необхідних юридичних санкцій, чим впливає на прийняття відповідних законів щодо криміналізації чи декриміналізації певних діянь, а також педалізації і депеналізації процесу покарання. В даному випадку кримінологізацію правових норм можна уявити як ініціативну вихідну передумову, яка обґрунтовує відповідну соціальну

проблему і її вирішення правовим способом, щодо застосування чи незастосування санкцій і надає підстави законотворцям завершити цю процедуру шляхом конструювання та прийняття відповідних норм, заснованих на кримінологічних гіпотезах, мають всебічне підґрунтя і слухають потреби суспільства, як важливий чинник соціального контролю за злочинністю та її стримання. В той же час соціальна ефективність прийнятих у відповідному порядку норм чи законів та правильність висунутих прогностичних гіпотез може перевірятися шляхом кримінологічних експертиз.

Щодо усвідомлення аспекту юридизації кримінологічних ідей, концептуальних (доктринальних) положень як в базових галузях права (кримінального, кримінального процесуального) так і похідних від них галузях (кримінально-виконавчого права та міжгалузових правових утворень), на наш погляд, доцільно зазначити, що початковим (вихідним) є те, що норми права (правовий інститут чи закон) закріплює відповідне юридичне положення, обов'язкове для виконання, яке несе в собі відповідне кримінологічне навантаження, що має бути реалізоване в процесі кримінологічної політики. Наприклад, кримінальний кодекс України, у визначенні мети покарання (ч. 2 ст. 50 ККУ) наголошує, що покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами [3]; аналогічне положення щодо визначення мети кримінально-виконавчого законодавства України міститься в ч. 1 ст. 1 Кримінально-виконавчого кодексу України, а при визначенні його завдань ч. 2 говорить про захист прав засуджених і застосування заходів впливу з метою виправлення і профілактики асоціальної поведінки [4]; відповідні положення кримінологічного характеру закріплені й в статтях КВКУ: 103 (щодо застосування технічних засобів нагляду і попередження втеч), 104 (щодо застосування оперативно-розшукової діяльності, вивчення причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів та інших правопорушень та їх попередження; 105 (щодо режиму особливих умов в колоніях і припинення групових протиправних

дій засуджених); 106 (щодо застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї з метою припинення протиправних дій з боку засуджених [5]. Чисельні приклади юридизації кримінологічних ідей можна наводити під час аналізу багатьох законів та підзаконних актів, зокрема: Кримінальний процесуальний кодекс України – Гл. 18 – Запобіжні заходи затримання особи [6]; Закон України «Про попереднє ув'язнення» [7]; Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»[8] тощо.

Таким чином, процес кримінологізації правових норм, на наш погляд, має свої пріоритети в тім, що перш ніж бути прийнятою законодавцем правова норма проходить всебічну кримінологічну експертизу і є більш обґрунтованою завдяки вдалому процесу побудови описової, пояснювальної та особливо прогностичної гіпотез.

Отже, вважається, що побудована завдяки цьому підходу правова наука має переважно аксіологічну характеристику [9], на більш високому соціально-ціннісному рівні, яка містить в собі пріоритети гуманістичної і демократичної спрямованості. З іншого боку ця норма має бути доповнена праксеологічними характеристиками[10], які дозволяють вважати про те на скільки цілі даної норми реально досягнуті. Саме в процесі юридизації кримінологічних ідей в конкретних нормах проявляється їх праксеологічна

кримінологічних ідей в конкретних нормах проявляється їх праксеологічна характеристика. При чисто праксиологічному підході поза полем зору дослідника залишаються питання щодо об'єктивно правильного вибору цілі норми або вона може нести в собі відбиток суб'єктивізму. Саме ці чинники призводять до впровадження в правову матерію норм, які містять в собі необґрунтований з позиції аксіології рівень стигматизації – «тавування», визначений Е. Лемером, Г. Беккером, Е. Гофманом, в якості негативної соціальної реакції – «навішування» на індивіда ярлика «девіант», де основна увага переноситься з об'єктивних кримінологічних характеристик його поведінки на соціальну реакцію на нього, при цьому значення стигматизації

інколи абсолютизується, а індивіду відводиться роль «пасивного об'єкта» з боку суспільства [11].

Таким чином, правові норми і правові заходи стягнення, покарання та їх реалізація в правозастосовній і правоохоронній практиці повинні бути всебічно і об'єктивно вивірені з позиції кримінологічної доцільності і законності у відповідності з конституційним принципом – верховенства права [12].

Як зазначає С.П. Головатий, - Європейська Конвенція та практика Європейського суду, як ніщо інше, переконливо доводять необхідність приймати як аксіому ідею невіддільності прав людини від верховенства права: без захищених прав людини не існує верховенства права, а без верховенства права неможливо досягти захищеності прав людини та основоположних свобод [13].

В якості підсумку слід зазначити, що кримінологія як міжгалузева наука про злочинність, крім чітко визначеного її традиційного предмету має свою юридичну складову, що проявляється в багатьох формах і аспектах,

деякі з них були згадані в якості інтеграційних факторів впливу кримінології на правові явища. При цьому організуюча роль кримінології, її наступальний характер і втілення її ідей в розвиток системи соціальних цінностей, нормотворчості в правових галузях кримінального комплексу, розвитку і удосконалення діяльності інститутів кримінальної юстиції та нормалізації соціальних (правових) відносин на кримінологічному ґрунті відіграє провідну роль в багатогранному процесі боротьби зі злочинністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Філософський словник. За ред.. В.І. Шинкарука, - К. 1986. С. 475.
2. · Словник юридичних термінів і понять. Навчальний посібник. За ред. Професорів В.Г. Гончаренка та З.В. Романовської. Юстініан, - К. – 2013. С. 583
3. Кримінальний кодекс України. Видавець Паливода А.В. – Київ, – 2014. С. 21.

4. Кримінально-виконавчий кодекс країни. Видавець Паливода А.В. – Київ, - 2014. С. 3-4 (стаття 1).
5. Кримінально-виконавчий кодекс країни. Видавець Паливода А.В. – Київ, - 2014. С. 56-59 (статті: 103, 104, 105, 106).
6. Кримінальний процесуальний кодекс України. Видавець Паливода А.В. – Київ, - 2014. С. 94-118.
7. Закон України «Про попереднє ув'язнення». ВВ, 1993 р. № 35. Ст. 360 із змінами 13.04.2012 № 4652-VI.
8. Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» від 23.06.2005 « 2713-15.
9. Эффективность правовых норм. Кудрявцев В.Н. и другие. Изд. Юрид.лит., - М. – 1980. С. 70-71.
10. Эффективность правовых норм. Кудрявцев В.Н. и другие. Изд. Юрид.лит., - М. – 1980. С. 69-72.
11. Философский энциклопедический словарь. 2-е изд. Сов. Энциклопедия., - М. – 1989. С. 453-454.
12. Конституція України, від 28.06.1996 р., із змінами 2004 р. – Київ – Велес. -2014. С. 6 (стаття 8).
13. Головатий С.П. Верховенство права: Ідея. Доктрина. Принцип/ Автореферат дис.. на здобуття вченого звання д.ю.н. – К. –С. 28.

Мозоль С. А.,

провідний науковий співробітник
докторантури та ад'юнктури
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ КРИМІНОЛОГІЧНИХ ОЗНАК ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ

Поняття особи відноситься до галузі багатьох наук. Особа є об'єктом дослідження філософії, історії, психології, педагогіки, права, медицини та інших наук [1, с. 282]. Вивчає особу, людину та особистість й кримінологія.